

VẬN DỤNG CHỈ DẪN CỦA HỒ CHÍ MINH VỀ THỰC HÀNH DÂN CHỦ TRONG THỰC HIỆN DÂN CHỦ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

TA QUỐC HUNG *

Ngày nhận: 27/5/2022

Ngày phản biện: 13/6/2022

Ngày duyệt: 29/8/2022

Tóm tắt: Tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ là một trong những di sản quý báu mà Người để lại cho Đảng và nhân dân Việt Nam có ý nghĩa rất quan trọng trong chỉ đạo sự nghiệp cách mạng Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng. Hiện nay, trước những yêu cầu mới đặt ra, việc quán triệt và vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ trong việc thực hiện dân chủ xã hội chủ nghĩa là việc làm thiết thực nhằm phát huy sức mạnh toàn dân tộc, để dân chủ thực sự là chìa khóa vạn năng mở được mọi cánh cửa, tháo gỡ mọi khó khăn đưa đất nước tiến lên.

Từ khóa: dân chủ xã hội chủ nghĩa; Hồ Chí Minh; thực hành dân chủ; Việt Nam hiện nay

Đặt vấn đề

Tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ là một trong những di sản tư tưởng bao trùm và xuyên suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của Người. Tư tưởng đó không chỉ phản ánh tầm nhìn bao quát, sâu rộng về giá trị phổ quát này, mà còn là tư tưởng để thực hành trong thực tiễn nhằm xây dựng chế độ dân chủ xã hội chủ nghĩa. Kế thừa và thực hiện tư tưởng Hồ Chí Minh, đặc biệt trong thời kỳ đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam đã từng bước nhận thức rõ hơn, đầy đủ hơn và cụ thể hơn vấn đề thực hành và phát huy rộng rãi dân chủ xã hội chủ nghĩa, quyền làm chủ của Nhân dân trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng đã định hướng: “Thực hành và phát huy rộng rãi dân chủ xã hội chủ nghĩa, quyền làm chủ và vai trò chủ thể của nhân dân” [1, tr.118].

1. Chỉ dẫn của Hồ Chí Minh về thực hành dân chủ

Tư tưởng Hồ Chí Minh về dân chủ là hệ thống những luận điểm cơ bản về cách mạng Việt Nam, gắn liền với sự phát triển và hoàn thiện tư tưởng cách mạng của người, đã đem lại thành công cho dân tộc Việt Nam trong suốt thế kỷ XX và tiếp tục tỏa sáng trong sự nghiệp

xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa hiện nay. Khi tìm thấy ánh sáng chủ nghĩa Mác - Lênin, vận dụng vào thực tiễn xã hội Việt Nam, Người đã đặt vấn đề: “Dân chủ là thế nào? Là dân làm chủ” [2, tr.572].

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, “Dân chủ” nói một cách đơn giản là dân làm chủ nước nhà. Đây là cách nhìn rất thấu đáo, dân là chủ và nhân dân làm chủ, cả về cá nhân lẫn tập thể. Dân chủ vừa là mục đích, vừa là động lực, chìa khóa của sự phát triển, là “của báu” vì đó là lý tưởng, là ước vọng của toàn thể nhân dân Việt Nam về một xã hội tốt đẹp trong tương lai.

Theo Người “có phát huy dân chủ đến cao độ thì mới động viên được tất cả lực lượng của Nhân dân đưa cách mạng tiến lên” [2, tr.376], thực hiện dân chủ là phương thức để giành chính quyền và xây dựng chủ nghĩa xã hội. Nghĩa là, sẽ huy động và sử dụng được tối đa quyền hạn, lực lượng của toàn dân để thực hiện những nhiệm vụ cách mạng vì lợi ích của nhân dân.

“Bao nhiêu lợi ích đều vì dân.

Bao nhiêu quyền hạn đều của dân.

Công việc đổi mới, xây dựng là trách nhiệm của dân.

Sự nghiệp kháng chiến, kiến quốc là công việc của dân.

* Học viện Chính trị - Bộ quốc phòng

Chính quyền từ xã đến Chính phủ trung ương do dân cử ra.

Đoàn thể từ Trung ương đến xã do dân tổ chức nên.

Nói tóm lại, quyền hành và lực lượng đều ở nơi dân”[2, tr.232].

Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng dân chủ là giá trị của nhân loại, sản phẩm của nền văn minh, kết quả tất yếu của quá trình đấu tranh tự giải phóng con người, giải phóng xã hội. Dân chủ là một quá trình có nhiều cấp độ khác nhau, nhưng chung quy là mong muốn của con người được làm chủ cuộc sống về chính trị, kinh tế, văn hóa, xã hội. Ở đâu tồn tại con người và cuộc sống của xã hội loài người thì ở đó có khát vọng vươn tới dân chủ. Bởi vậy, muốn thực hiện dân chủ thực sự, theo Hồ Chí Minh, không thể không tiến hành cải cách, đổi mới xã hội về mọi mặt. Dân chủ thực sự là kết quả tất yếu phải đạt tới, thông qua nhiều cải cách khác nhau về kinh tế, chính trị, văn hóa và xã hội. Đồng thời dân chủ cũng là nội dung, là biện pháp nhằm thúc đẩy và hoàn thành những cải cách ấy.

Trong lĩnh vực chính trị: Hồ Chí Minh khẳng định: “nước ta là nước dân chủ, địa vị cao nhất là dân, vì dân là chủ”[2, tr.434]; tất cả quyền bính trong nước là của toàn thể nhân dân Việt Nam, không phân biệt nòi giống, gái trai, giàu nghèo, giai cấp, tôn giáo. Dân là chủ thì bộ máy Nhà nước do Nhân dân tổ chức, xây dựng nên. Bộ máy Nhà nước đó phải là người phục vụ dân, chịu sự kiểm tra, giám sát, đánh giá, bãi miễn của Nhân dân theo pháp luật. Đảm bảo dân chủ trong lĩnh vực chính trị còn phải chống chủ nghĩa cá nhân, quan liêu, tham nhũng, sách nhiễu trong bộ máy Nhà nước, thực hiện dân chủ trong Đảng, các đoàn thể và toàn xã hội.

Trên lĩnh vực kinh tế: Hồ Chí Minh cho rằng, Nhân dân phải được làm chủ tư liệu sản

xuất, quản lý kinh tế và phân phối sản phẩm lao động. Người viết: “từ làm chủ tư liệu sản xuất, họ phải được làm chủ việc quản lý kinh tế, làm chủ việc phân phối sản phẩm lao động”[3, tr.682]. Thực hiện dân chủ trong kinh tế, phải bảo đảm sự tồn tại và phát triển của nhiều thành phần kinh tế. Nhà nước thực hiện nguyên tắc phân phối công bằng, hợp lý “làm nhiều hưởng nhiều, làm ít hưởng ít, không làm không hưởng, những người già yếu, tàn tật sẽ được nhà nước giúp đỡ chăm nom”[2, tr.404].

Trên lĩnh vực văn hóa - xã hội: Hồ Chí Minh cho rằng, văn hóa phải biết phục vụ Nhân dân, góp phần vào việc nâng cao đời sống vui tươi, lành mạnh của quần chúng. Người chủ trương xây dựng nền văn hóa khoa học, dân tộc, đại chúng làm cơ sở tinh thần cho nền dân chủ. Quan điểm đó làm cho sự phát triển dân chủ một cách bền vững. Theo Hồ Chí Minh, muốn phát huy dân chủ trong văn hóa phải thực hiện giải phóng tư tưởng, bảo đảm tự do tư tưởng, khuyến khích thói quen biện luận, tranh luận. Người coi trọng tự do tư tưởng để tạo động lực cho sáng tạo.

Nhận thức rõ vai trò của dân chủ, Người đặc biệt coi trọng việc thực hành dân chủ trong xây dựng chế độ dân chủ mới, xây dựng Đảng, xây dựng nhà nước, phát triển kinh tế, cũng như các tổ chức quần chúng xã hội, xây dựng khối đoàn kết toàn dân... Theo Người, “thực hành dân chủ là cái chìa khóa vạn năng có thể giải quyết mọi khó khăn”[3, tr.325].

Quan điểm và chỉ đạo thực tiễn trên của Hồ Chí Minh cho thấy, Người không chỉ phát huy tác dụng của thực hành dân chủ mà còn làm cho nó trở thành phong trào trong cán bộ, đảng viên và nhân dân; sử dụng quyền hành, lực lượng và phát huy trí tuệ của đảng viên, nhân dân để đạt được mục tiêu ai cũng được hưởng quyền tự do, dân chủ. Nhờ thực hành

dân chủ mà việc thực hiện các nhiệm vụ cách mạng được tổ chức thành phong trào nhân dân rộng rãi, đưa cán bộ, đảng viên và Nhân dân trở thành chủ thể tự giác tham gia vào các hoạt động của Đảng, Nhà nước và toàn xã hội.

2. Thực hiện dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam hiện nay theo chỉ dẫn của Hồ Chí Minh

Trong quá trình cách mạng Việt Nam, đặc biệt, trong thời kỳ đổi mới, xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, Đảng, Nhà nước và toàn xã hội đã thể hiện sự vận dụng sáng tạo quan điểm của Hồ Chí Minh về dân chủ và đạt được những kết quả nhất định.

Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần XIII Đảng Cộng sản Việt Nam đã đánh giá việc thực hiện dân chủ xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam: Dân chủ xã hội chủ nghĩa tiếp tục được phát huy. Ban hành và thực hiện có hiệu quả nhiều chủ trương, chính sách, pháp luật nhằm phát huy quyền làm chủ của nhân dân, thực hiện ngày càng tốt hơn quyền làm chủ của nhân dân trong việc quyết định những vấn đề lớn và hệ trọng của đất nước. Tôn trọng, bảo đảm, bảo vệ quyền con người, quyền và nghĩa vụ của công dân theo Hiến pháp năm 2013; gắn quyền công dân với nghĩa vụ và trách nhiệm công dân đối với xã hội. Tăng cường bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của các tổ chức và công dân, kiên quyết xử lý các hành vi vi phạm pháp luật. Chú trọng thực hiện dân chủ cả trực tiếp và đại diện, nhất là ở cơ sở, bảo đảm công khai, minh bạch, trách nhiệm giải trình. Người đứng đầu ở nhiều cấp ủy đảng, chính quyền đã tăng cường tiếp xúc, đối thoại, lắng nghe, tiếp thu, giải quyết những bức xúc và nguyện vọng chính đáng của nhân dân [1, tr.70-71]. Tuy nhiên, vẫn còn những tồn tại, hạn chế nhất định: dân chủ xã hội chủ nghĩa có lúc, có nơi chưa được quan tâm phát huy đầy đủ, một số tổ chức cơ sở đảng, một bộ

phận cán bộ, đảng viên, công chức, viên chức chưa gương mẫu, chưa thực sự tôn trọng ý kiến, kiến nghị của nhân dân và giải quyết kịp thời các quyền, lợi ích hợp pháp, chính đáng của người dân. Quyền làm chủ của nhân dân có lúc, có nơi còn bị vi phạm; vẫn còn biểu hiện dân chủ hình thức, tách rời dân chủ với kỷ cương, pháp luật [1, tr.88-89].

Trước yêu cầu của sự nghiệp cách mạng hiện nay, việc tiếp tục thực hiện chỉ dẫn chủ tịch Hồ Chí Minh về thực hành dân chủ xã hội chủ nghĩa là hết sức quan trọng và cấp thiết, nhằm đẩy mạnh phát huy dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm quyền làm chủ của Nhân dân; trong đó tập trung một số nội dung cơ bản sau:

Thứ nhất, tiếp tục phát huy dân chủ rộng rãi trong Đảng làm cơ sở phát triển dân chủ trong tổ chức và hoạt động của cả hệ thống chính trị gắn với dân chủ hóa toàn bộ đời sống xã hội. Nâng cao nhận thức của đảng viên, nhất là của người lãnh đạo các cấp về vấn đề dân chủ trong Đảng. Cần phải làm tốt công tác tuyên truyền, giáo dục để toàn bộ đảng viên của Đảng “thấm đến ngọn ngành” sức mạnh của dân chủ và trách nhiệm thực hiện nguyên tắc tập trung dân chủ một cách nghiêm túc, thiết thực, tự giác, phù hợp với vị thế của mình. Nâng cao chất lượng công tác sinh hoạt Đảng, đổi mới nội dung, hình thức sinh hoạt chi bộ theo hướng hiệu quả, thiết thực, hấp dẫn. Cải cách mạnh mẽ công tác tổ chức và cán bộ. Chế độ bầu cử tại các đại hội cần phải tiếp tục được đổi mới theo hướng mở rộng dân chủ trực tiếp, bầu cử có số dư, mở rộng quyền ứng cử, để cử thông qua việc xây dựng và bảo vệ chương trình hành động. Những người có quyền để cử, phải chịu trách nhiệm về sự để cử của mình. Nâng cao chất lượng và tiến hành thường xuyên việc chất vấn và trả lời chất vấn trong Đảng và việc lấy phiếu tín nhiệm đối với các

chức danh lãnh đạo chủ chốt. Xây dựng, hoàn thiện quy chế dân chủ trong Đảng để dân chủ được thực thi mọi nơi, mọi lúc và trong mọi hoạt động của Đảng. Đây chính là sự cụ thể hóa Điều lệ Đảng với thể chế hóa Hiến pháp năm 2013. Không ngừng nâng cao trách nhiệm nêu gương và noi gương phong cách lãnh đạo Hồ Chí Minh của cấp ủy và người đứng đầu cấp ủy.

Thứ hai, các cơ quan hành chính nhà nước, chính quyền các cấp tiếp tục nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước, bảo đảm chính sách, pháp luật được thực thi có hiệu quả. Xây dựng và hoàn thiện pháp luật về tổ chức và hoạt động của các thiết chế trong hệ thống chính trị phù hợp với yêu cầu xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa. Nhà nước phải bảo đảm và phát huy được quyền làm chủ thực sự của người dân, nhất là quyền tham gia xây dựng chính quyền, lựa chọn người đại diện cho mình và quyền sở hữu tài sản hợp pháp. Tăng cường khuôn khổ pháp lý của Pháp lệnh Thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn năm 2007 và các nghị định về thực hiện dân chủ ở cơ quan, doanh nghiệp. Tạo cơ chế khuyến khích cho việc tham gia thực hành dân chủ trực tiếp ở cơ sở; tiếp tục xây dựng, hoàn thiện thể thức bầu cử dân chủ; mở rộng các hình thức tiếp xúc cử tri của các đại biểu Hội đồng nhân dân các cấp và đại biểu Quốc hội. Tăng cường năng lực đáp ứng của chính quyền các cấp và doanh nghiệp trong quá trình phát huy dân chủ trực tiếp nhằm thực hiện dân chủ trực tiếp một cách đồng bộ. Đẩy mạnh cải cách hành chính, tạo điều kiện thuận lợi để nhân dân thực hiện các thủ tục hành chính.

Thứ ba, để cao vai trò chủ thể, vị trí trung tâm của nhân dân, mọi suy nghĩ và hành động cách mạng đều vì dân. Từ những bài học kinh nghiệm thực tiễn lãnh đạo đất nước đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử, phát

triển mạnh mẽ, toàn diện trong hơn 35 năm đổi mới vừa qua của Đảng Cộng sản Việt Nam, Tổng Bí thư, Chủ tịch Nước Nguyễn Phú Trọng chỉ rõ: Trong mọi công việc của Đảng và Nhà nước phải luôn quán triệt sâu sắc quan điểm “dân là gốc”. Nhân dân là người chủ đất nước, giữ vị trí trung tâm của quyền lực, mọi quyền lực tối cao đều thuộc về nhân dân. Do đó, cần vận động nhân dân tham gia xây dựng hệ thống chính trị, các thiết chế bảo đảm và phát huy quyền làm chủ của nhân dân. Sức mạnh của các tổ chức trong hệ thống chính trị, sự trong sạch, vững mạnh của đội ngũ đảng viên, cán bộ, công chức chính là lấy từ sức mạnh của nhân dân; mọi thái độ coi thường dân, hời hợt trong công tác dân vận, cũng như thiếu tinh thần trách nhiệm đối với nhân dân sẽ dẫn đến những hậu quả khôn lường. Điều này, Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã khẳng định: “Phải dựa vào dân, lắng nghe dân, cái gì mà quần chúng nhân dân hoan nghênh, ủng hộ thì chúng ta phải quyết tâm làm và làm cho bằng được; ngược lại, cái gì nhân dân không đồng tình, thậm chí căm ghét, phản đối thì chúng ta phải cương quyết ngăn ngừa, uốn nắn và xử lý nghiêm các sai phạm” [4, tr.116] và “ta làm hợp lòng dân thì dân tin và chế độ ta còn, Đảng ta còn. Ngược lại, nếu làm cái gì trái lòng dân, để mất niềm tin là mất tất cả” [4, tr.116].

Thứ tư, mở rộng và phát huy dân chủ phải gắn với tăng cường kỷ cương, pháp luật. Đây là vấn đề mang tính tất yếu, khách quan, bởi vì thực thi dân chủ sai nguyên tắc, vô nguyên tắc, không gắn với kỷ cương, pháp luật đều trái với bản chất của dân chủ xã hội chủ nghĩa, dẫn đến hậu quả khó lường. Xa rời những nguyên tắc của chủ nghĩa xã hội, thì việc dân chủ hoá sẽ trượt sang quỹ đạo khác - dân chủ phi xã hội chủ nghĩa, đồng nghĩa với việc thủ tiêu chủ nghĩa xã hội. Thực tiễn chứng minh, bất cứ một nền dân chủ nào, dù tư sản hay xã hội chủ

nghĩa, cũng đều phải có nguyên tắc và phải tuân thủ những quy định của pháp luật; không có dân chủ vô chính phủ, dân chủ vô nguyên tắc. Việc lợi dụng dân chủ gây mất ổn định chính trị - xã hội, đi ngược lại đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, chống lại Tổ quốc và dân tộc là hành động không thể chấp nhận được, là trái với dân chủ và phải được loại bỏ.

Thứ năm, phát huy vai trò của các cơ quan truyền thông trong tuyên truyền, phổ biến các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về phát huy dân chủ, tạo sự chuyển biến về nhận thức trong các tầng lớp nhân dân. Báo chí và các phương tiện truyền thông đại chúng giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong việc phổ biến, truyền truyền sâu rộng các chủ trương, đường lối, nghị quyết của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước. Trong khi đó Nhân dân rất quan tâm đến việc công khai các chế độ, chính sách liên quan trực tiếp đến nhân dân. Cho nên, chính quyền các cấp phải công khai rộng rãi cho nhân dân biết, để nhân dân góp ý và giám sát việc tổ chức thực hiện. Vì vậy, các cấp ủy đảng, chính quyền phát huy vai trò của báo chí, các phương tiện truyền thông đại chúng để phát động nhân dân tham

gia phong trào hành động cách mạng, đấu tranh mạnh mẽ chống suy thoái, tham nhũng, tiêu cực. Trong đấu tranh với những hiện tượng tiêu cực mà không sử dụng vũ khí công luận, không phát huy được vai trò làm chủ của quần chúng thì khó có kết quả, hiệu quả. Xử lý kịp thời, nghiêm minh những tổ chức, cá nhân lợi dụng dân chủ, gây rối nội bộ, làm mất ổn định chính trị - xã hội hoặc vi phạm dân chủ, làm phương hại đến quyền làm chủ của nhân dân.

Kết luận

Thực hiện những chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về dân chủ, Đảng Cộng sản Việt Nam trong suốt quá trình lãnh đạo cách mạng đã kế thừa, vận dụng và không ngừng phát triển sáng tạo tư tưởng đó, nhằm thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” đưa đất nước tiến lên chủ nghĩa xã hội. Trong công cuộc đổi mới, đẩy mạnh sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, Đảng xác định dân chủ xã hội chủ nghĩa không chỉ là một trong những nội dung quan trọng trong đường lối cách mạng của Đảng, thể hiện bản chất tốt đẹp, ưu việt của chế độ xã hội chủ nghĩa, mà còn là mục tiêu, động lực thúc đẩy sự phát triển nhanh và bền vững của đất nước.

Tài liệu tham khảo:

[1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập I, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.

[2] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10,12,6,7,11, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[3] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 15, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.

[4] Nguyễn Phú Trọng (2019), *Quyết tâm ngàn năm và đẩy lùi tham nhũng*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.